

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně

**Četnická stanice Zahořany
1934–1945 (1953)**

Inventář

EL NAD č.: 1947
AP č.: 489

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2018

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu.....	5
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	6
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky.....	6
Seznam použitých pramenů a literatury.....	7

Příloha

Seznam použitých zkratk	8
-------------------------------	---

Inventární seznam	9
--------------------------------	---

I. Vývoj původce archiválií

Původcem archiválií je Četnická stanice Zahořany (1923–1945), variantní název Gendarmerieposten Sahorschan, a Sbor národní bezpečnosti – stanice Zahořany (1945–1949)¹, sídlo se prozatím nepodařilo zjistit. V archivním fondu se nachází úřední kniha (inv. č. 2), jejíž zápisy jdou až do roku 1953, původce se nepodařilo určit.

Četnictvo čili žandarmerie bylo na území celé habsburské monarchie,² a tedy i českých zemí, rozšířeno císařským nařízením č. 272 z 8. června 1849 a jeho zřízení konkretizovalo nařízení ministra vnitra č. 19 z 18. ledna 1850. To definovalo četnictvo jako vojensky organizovaný strážný sbor uskupený v četnických plucích určený k udržování veřejné bezpečnosti, klidu a pořádku.

Nejnižším článkem v organizační struktuře četnictva byly četnické stanice. Jejich služební okrsky zahrnovaly zpravidla čtyři až pět obcí a neměly přesáhnout obvod politického nebo soudního okresu, výjimky povolovalo ministerstvo. Zpočátku se četnické stanice soustřeďovaly přednostně do sídel okresních soudů.

Po změnách, které přinesl v roce 1860 Říjnový diplom, zůstalo četnictvo i nadále vojensky organizovaným bezpečnostním sborem, byť s nižším celkovým početním stavem a jinou vnitřní organizací. Po vojenské a disciplinární stránce četnictvo podléhalo ministerstvu války a ve služebních a ekonomických záležitostech ministerstvu vnitra. Četnické stanice měly být napříště zřizovány jen v sídlech okresních úřadů, ale ne ve městech, v nichž působila policie. K další reorganizaci četnictva došlo počátkem roku 1866, kdy byly zrušeny četnické pluky a místo nich vzniklo patnáct zemských četnických velitelství. V témže roce bylo c. k. četnictvo vyňato z pravomoci ministerstva války a podřízeno nově zřízenému ministerstvu pro zemskou obranu a veřejnou bezpečnost, v roce 1870 však byla agenda veřejné bezpečnosti ministerstvu odňata a přidělena ministerstvu vnitra.³ V letech 1872–1873 bylo u četnických velitelství zrušeno dělení na křídla a čety a byla zřízena oddělení, v jejichž čele stál důstojník. Zákon z roku 1876 vyjmul četnictvo úplně ze svazku armády a v záležitostech výkonu bezpečnostní služby jej podřídil okresním hejtmanstvím, součinnost při výkonu úřední moci vyžadovaly ovšem zejména okresní soudy. Obvod několika politických okresů spravovalo velitelství četnického oddělení (okres Domažlice náležel pod velitelství četnického oddělení rozlehlého plzeňského obvodu č. 5), jemuž podléhala jednotlivá okresní četnická velitelství v sídlech okresních hejtmanství v čele s okresním strážmistrem a těm byly podřízeny jednotlivé četnické stanice vedené závodčím, případně strážmistrem.

V roce 1891 byl zřízen 16. četnický obvod v Klatovech, k němuž nově náležely politické okresy Domažlice, Horšovský Týn, Klatovy, Sušice a Tachov.⁴

V roce 1895 byl vydán nový zákon č. 1/1895 ř. z., o četnictvu, jenž mj. stanovil, že v případě války sice může být četnictvo pověřováno zvláštními vojenskými úkoly, avšak primárně si zachová všeobecné bezpečnostní určení.⁵ I nadále bylo četnictvo definováno jako vojenský strážný sbor zřízený za účelem zachování veřejného pořádku a bezpečnosti. Tento

¹ Původcem u zápisů v podacím protokolu inv. č. 4, od června 1945.

² Před rokem 1850 existoval četnický pluk v Lombardii a Uhrách. Viz MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva I. : habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha : Themis, 1997, s. 64.

³ JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005, s. 282.

⁴ K novému četnickému obvodu. *Posel od Čerchova*, 1891, roč. 20, č. 44 (31. 10.) nestr.. Reorganizací byly dosavadní obvody velitelství četnických oddělení zmenšeny. Klatovský obvod, jehož velením byl pověřen nadporučík Brůha, se utvořil z částí plzeňského, píseckého a chebského oddělení.

⁵ MÁLEK, Jan. *Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918–1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín* [tiskem nepublikovaná diplomová práce]. Olomouc : Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2014, s. 11, dostupné z http://theses.cz/id/7cvqsy/Malek_DP.pdf, 11. 7. 2017.

zákon o četnictvu platil v rámci recepční normy pouze s drobnými úpravami i po vzniku Československé republiky. S ustavováním bezpečnostního systému nového státu byl spojen spor o pojetí četnictva jako složky armády. Nakonec četnictvo zůstalo v gesci ministerstva vnitra. Záležitosti četnictva byly následně nově upraveny zákonem č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu, a jeho prováděcími předpisy. Četnictvo zůstalo vojensky organizovaným strážným sborem a zároveň orgánem politické státní správy podřízeným ministerstvu vnitra a organizačně přizpůsobeným civilní teritoriální organizaci. Četnický sbor byl určen k tomu, aby podle stávajících zákonných předpisů a podle nařízení příslušných státních úřadů udržoval na celém území Československé republiky veřejný pořádek a veřejnou bezpečnost. Kromě toho četnictvo plnilo v bezpečnostním systému první republiky roli prvotního vyšetřovatele trestných činů spáchaných v obvodu příslušné četnické stanice a existovalo vedle státní policie⁶ a obecní policie.⁷

Četnická stanice v Zahořanech byla založena v roce 1923.⁸ Po zrušení četnické stanice v Úboči na samém konci roku 1928 se obvod zahořanské četnické stanice rozšířil o Němčice, Úboč a Úlíkov.

Poslední zákonnou úpravu činnosti četnictva v první republice přinesla novela zákona č. 299/1920 Sb. z. a n., o četnictvu (zákon č. 28/1928 Sb. z. a n., jímž se doplňují a mění zákony o četnictvu a o sborech stráže bezpečnosti). Ta zejména upřesňovala okolnosti použití střelných zbraní četníky i pro zásahy v semknutém útvaru, upravovala podmínky jejich ženitby, služební platy a ubytování.

V čele četnické stanice stál její velitel většinou v hodnosti vrchního strážmistra, příp. v nižší hodnosti, vždy ale definitivní četník, který se musel dobře obeznámit s poměry ve svěřeném obvodu. Předpokládalo se, že kromě dokonalé znalosti terénu bude povšechně informován o zaměstnání obyvatel, zdejších zvycích a v neposlední řadě bylo třeba mít povědomí o obyvatelích, kteří svojí nepřizpůsobivostí ohrožovali veřejnou bezpečnost. Organizování služby spočívalo ve stanovení náplně obchůzek, jmenování hlídek a určení doby trvání služby. Velitel mj. kontroloval četníky, zda jsou správně vystrojeni a ozbrojeni podle předpisů a zda nahlízejí do všech předpisů a pátracích oběžníků, které na stanici došly.

V roce 1939 měla zahořanská četnická stanice s obvodem Hradiště, Hříchovice, Sedlice, Stanětice a Zahořany čtyři muže ve službě. Po skončení druhé světové války počet četníků opět poklesl, a to na tři muže (stav k 12. červnu 1945).

V období Protektorátu Čechy a Morava zůstaly bezpečnostní složky v kompetenci protektorátní vlády, byť říšskoněmecká vláda ovlivňovala organizaci četnictva. Kromě bývalých československých bezpečnostních složek začaly na území Protektorátu působit složky německých bezpečnostních sborů a dosavadní československý bezpečnostní aparát se postupně přizpůsoboval německému vzoru, a to i v rozdělení na uniformovanou a neuniformovanou policii. Četnictvo bylo zařazeno do kategorie protektorátní uniformované policie, kterou řídil velitel německé pořádkové policie. V roce 1944 došlo ke sloučení četnictva, státní policie a obecní policie do protektorátní policie.

Již před koncem války doporučil ministr vnitra Košické vlády ve svém návrhu ze 17. dubna 1945 zrušení četnictva. K tomu došlo v souvislosti s výnosem ministerstva vnitra z 30. června 1945, jenž ustanovil vznik Sboru národní bezpečnosti (SNB) jako jednotného vojensky organizovaného strážného sboru. Až do vydání zákona č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti, sbor pro výkon své služby prozatím používal předpisů platných před 30. zářím

---

⁶ Státní policie měla celostátní působnost. Podle zákona č. 165/1920 Sb. z. a n., o zřizování nových státních policejních úřadů, mohla vláda se souhlasem obce zřizovat státní policejní úřady, které měly převzít dosavadní působnost obecní v oboru policie bezpečnostní, mravnostní a čelední a dosavadní působnost okresní správy politické v záležitostech policejní správy.

⁷ Zřízení vlastní obecní policie patřilo výhradně do obecní kompetence.

⁸ Národní archiv, fond *Zemské četnické velitelství Praha*, inv. č. 32, *dislokační tabulky*, 1923.

1938, pokud neodporovaly výnosu ministra vnitra a programovým zásadám vlády. Do Sboru národní bezpečnosti byli zařazeni mj. příslušníci dosavadního bezpečnostního sboru, tj. četnictva (po prověření). V činnosti četnické stanice v Zahořanech spočívající v udržování veřejné bezpečnosti pokračovala v poválečné době stanice SNB Zahořany.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archiválie pocházející z činnosti zahořanské četnické stanice byly do Státního okresního archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně delimitovány z archivního souboru Fondy Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň (EL NAD 10133), jenž byl dosud v péči I. oddělení SOA v Plzni, a to protokolem o přemístění (delimitaci) archiválií ze dne 25. října 2016 čj. SOAP/010-0839/2016. Podle přílohy k tomuto protokolu oblastní archiv delimitoval jednu úřední knihu, 17 podacích protokolů a pět indexů pocházejících z činnosti četnické stanice Zahořany. Při vymezování jednotlivých archivních fondů v SOkA Domažlice však byly některé archiválie přiřazeny k jiným archivním fondům četnických stanic a stanic SNB a přehodnoceny evidenční jednotky. Toto rozčlenění delimitovaného materiálu proběhlo až v roce 2017, proto je přírůstek archivního fondu Četnická stanice Zahořany evidován pod číslem 52/2017 a uvádí dvě úřední knihy, osm podacích protokolů a jeden repertář.

Státní oblastní archiv v Plzni převzal archiválie k uložení do archivního souboru Fondy Veřejné bezpečnosti z bývalého kraje Plzeň ve dvou přejímkách, a sice 11. března 1960, č. přírůstku 17-20/1960, a 7. října 1961, č. přírůstku 7-42/1961.

Z písemností vzniklých z činnosti četnické stanice v Zahořanech se dochovaly pouze dvě úřední knihy a část registraturních pomůcek.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Četnická stanice Zahořany obsahuje archiválie pocházející z let 1934–1953. Přes rok 1945, kdy četnická stanice Zahořany ukončila svoji činnost, přesahují různé poznámky učiněné v úřední knize uložené pod inv. č. 2. Tato kniha zřejmě později sloužila jako poznámkový blok nezjištěné stanice SNB. SNB – stanice Zahořany je původcem zápisů od června 1945 (inv. č. 4).

Archivní fond tvoří dvě úřední knihy a registraturní pomůcky vedené od roku 1934, jež se dělí na důvěrné podací protokoly a obyčejné podací protokoly. Podací protokoly jsou v obou řadách seřazeny chronologicky a po nejmladším obyčejném podacím protokolu následují repertář. Podací protokol z let 1944–1945, jenž tedy zahrnuje částečně období působnosti četnické stanice, ale jehož vedení bylo ukončeno již za existence stanice SNB, je uložen v archivním fondu Sbor národní bezpečnosti – stanice Zahořany (EL NAD 1975). V inventárním seznamu archivní pomůcky Četnická stanice Zahořany je uveden kurzívou.

Po formální stránce je inventář zpracován podle metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek č. j. SOAP/006–0767/2010 a jeho dodatku č. j. SOAP/006–1300/2014 a dále podle metodického návodu č. 1/2013 odboru archivní správy a spisové služby ministerstva vnitra č. j. MV–46913/AS–1/AS–2013.

Během pořádání nebyly vyřazeny žádné archiválie. Jazykem archiválií je čeština a v zápisech vedených po 1. červenci 1942 němčina. Úřední knihy uložené pod inv. č. 1 a 2 jsou poškozené plísní.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archiválie inventarizovaného archivního fondu pocházejí z činnosti četnické stanice v Zahořanech. Kromě dvou úředních knih se dochovaly pouze registraturní pomůcky, jejichž výpovědní hodnota je limitována účelem, který jako takové plnily. Údaje v nich zapsané nemohou poskytnout celistvý obraz činnosti četnické stanice, a proto pro sestavení historie jejího působení je třeba prostudovat i další archivní materiál. Např. archivní fond Okresní úřad Domažlice I, který obsahuje informace k organizačním záležitostem, hlášení stanic či zprávy o jejich činnosti. Z archivních fondů uložených v jiných archivech lze doporučit zejména archivní fondy Zemské četnické velitelství Praha (Národní archiv) a Krajská správa Sboru národní bezpečnosti Plzeň (Archiv bezpečnostních složek).

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Četnická stanice Zahořany uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Mgr. Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 30. listopadu 2018

Mgr. Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Prameny archivní

Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále jen SOkA Domažlice), fond *Okresní úřad Domažlice I* (EL NAD 592).

SOkA Domažlice, fond *Okresní národní výbor Domažlice* (EL NAD 73).

Národní archiv, fond *Zemské četnické velitelství Praha* (EL NAD 1084).

Prameny tištěné

Statistický lexikon obcí v zemi české. Praha : Orbis, 1934.

K novému četnickému obvodu. *Posel od Čerchova*, 1891, roč. 20, č. 44 (31. 10.) nestr..

Literatura

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

KVAPILOVÁ, Iva. Přehled organizačního vývoje Sboru národní bezpečnosti v letech 1945 – 1950 se zaměřením na veřejně bezpečnostní (resp. pořádkovou a kriminální) složku. *Internetová verze Sborníku AMV 1/2003*.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva I. : habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha : Themis, 1997.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva II. : Československá republika (1918–1939)*. Praha : Police history, 1999.

MACEK, Pavel – UHLÍŘ, Lubomír. *Dějiny policie a četnictva III. : Protektorát Čechy a Morava a Slovenský štát (1939–1945)*. Praha : Police history, 2001.

MÁLEK, Jan. *Vývoj, historie a činnost četnictva v Československu v letech 1918–1945 na příkladu Četnické stanice Zlín a Okresního četnického velitelství Zlín* [tiskem nepublikovaná diplomová práce]. Olomouc : Právnická fakulta Univerzity Palackého, 2014.

Výbor zákonů a nařízení Republiky Československé k potřebě četnictva úřadů politických (upravili Josef Mrhálek a Josef Hoffmann). Praha : Nákladem Státní tiskárny, 1933.

Příloha: Seznam použitých zkratek

AF	archivní fond
AP	archivní pomůcka
AS	archivní správa
c. k.	císařský a královský
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
eid. jedn.	evidenční jednotka
inv. č.	inventární číslo
MV	ministerstvo vnitra
OÚ	okresní úřad
ppr	podací protokol
rep	repertář
ř. z.	říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOAP	Státní oblastní archiv v Plzni
SOkA	státní okresní archiv
ukn	úřední kniha

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
I. Knihy			
1	Knih normálií	1940–1945	ukn 1
2	Záznam došlých dotazů o osobách nepřítomných (v obvodu stanice narozených, tam však nebydlících) z let 1950-1953 různé poznámky, sloužil jako poznámkový blok	1942–1944 (1953)	ukn 2
II. Spisový materiál			
A. Registraturní pomůcky			
Důvěrné podací protokoly			
3	Podací protokol důvěrný 2. 1. 1939–31. 12. 1940, čj. 1/39–605/40	1939–1940	ppr 1
4	Podací protokol důvěrný 4. 1. 1941–29. 9. 1945, čj. 1/41–70/45	1941–1945	ppr 2
Obyčejné podací protokoly			
5	Podací protokol obyčejný 25. 8. 1934–28. 12. 1935, čj. 1001/34–1200/35	1934–1935	ppr 3
6	Podací protokol obyčejný 20. 3. 1937–26. 6. 1938, čj. 401/37–1100/38	1937–1938	ppr 4
7	Podací protokol obyčejný 27. 6. 1938–10. 1. 1940, čj. 1101/38–40/40	1938–1940	ppr 5
8	Podací protokol obyčejný 11. 1. 1940–3. 5. 1941, čj. 41/40–530/41	1940–1941	ppr 6
9	Podací protokol obyčejný 3. 5. 1941–17. 8. 1942, čj. 531/41–880/42	1941–1942	ppr 7
10	Podací protokol obyčejný 17. 8. 1942–25. 3. 1944, čj. 881/42–260/44	1942–1944	ppr 8
	<i>Podací protokol obyčejný</i> 25. 3. 1944–29. 9. 1945; čj. 261/44–700/45	1944–1945	
		<i>uloženo v AF Sbor národní bezpečnosti - stanice Zahořany, inv. č. 6</i>	
11	Repertář k podacímu protokolu obyčejnému	1936–1938	rep 1

Název archivní pomůcky:	Četnická stanice Zahořany
Značka archivního fondu:	ČS Zahořany
Časové rozmezí:	1934–1945 (1953)
Počet evidenčních jednotek:	11 (2 úřední knihy, 8 podacích protokolů, 1 repertář)
Počet inventárních jednotek:	11
Rozsah v bm:	0,32
Stav ke dni:	30. 11. 2018
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	11
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 30. 11. 2018 čj. SOAP/010-0755/2018